

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Klassiõpetaja õppekava

Helen Pullinen

LIITKLASSIS ÕPPIVATE LASTE VANEMATE HINNANGUD KOOLI
ÕPPESÜSTEEMILE

magistritöö

Juhendajad: Eha Jakobson, MA

Hasso Kukemelk, dotsent

Läbiv pealkiri: Lapsevanemate hinnangud liitklassile

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Eha Jakobson, MA

.....
Juhendaja: Hasso Kukemelk, dotsent

.....
Kaitsemiskomisjoni esimees: Krista Uibu, Ph.D.

.....
Tartu 2015

Sisukord

Sissejuhatus	5
<i>Liitklassid koolisüsteemi osana</i>	6
<i>Lapsevanemate suhtumine eri eas laste koosõppimisse</i>	8
<i>Liitklassi mõju õpilasele</i>	11
<i>Mõju õpiedukusele</i>	12
<i>Mõju sotsiaalsele kompetentsusele</i>	13
<i>Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused</i>	13
Metoodika.....	14
<i>Valim</i>	14
<i>Mõõtevahend</i>	15
<i>Protseduur</i>	16
Tulemused	17
<i>Kooli valiku põhjused</i>	17
<i>Lapsevanemate suhtumine eri eas laste koosõppimisse</i>	18
<i>Liitklassi positiivsed ja negatiivsed küljed lapsevanemate hinnangul</i>	22
Arutelu.....	24
<i>Töö piirangud</i>	27
<i>Töö praktilisus</i>	27
Tänuõnad	28
Autorsuse kinnitus.....	28
Kasutatud kirjandus.....	29
Lisa 1. Küsimustik.....	33

Liitklassis õppivate laste vanemate hinnangud kooli õppesüsteemile

Resümee

Mitmete välismaal tehtud uuringute põhjal olid lapsevanemad liitklasside suhtes pigem negatiivselt häälestatud, kuid õpilasi uurides on selgunud, et liitklassis õppinud lapsed olid võrreldes tavaklassi lastega samal tasemel arenenud. Ligikaudu pooled Eesti alg- ja põhikoolidest on osaliselt või täielikult liitklassilised. Seetõttu oli magistritöö eesmärgiks kaardistada Eestis liitklassis käivate lapsevanemate hinnanguid liitklasside suhtes.

Kvantitatiivses uurimuses osales kokku 129 lapsevanemat Harju, Viljandi ja Tartu maakonna liitklassilistest koolidest. Lapsevanemate hinnanguid koguti küsimustikuga. Tulemustest selgus, et lapsevanemad on liitklasside suhtes pigem toetavad ning vastandlikud hinnangud võivad olla tingitud teadmatusest. Lapse liitklassis käimise põhjuseks peeti peamiselt kodulähedust, kuid ilmnes ka teistsuguseid tegureid, mis lapsevanemate otsust mõjutasid. Liitklassi positiivseid külgi ilmnes lapsevanemate hinnangul tunduvalt rohkem kui negatiivseid. Peamiselt nähti liitklassi positiivse küljena selle toetavat mõju lapse sotsiaalsele arengule.

Märksõnad: liitklass, liitklassi mõju lapsele, lapsevanemate hinnangud, kvantitatiivne uuring

Parents' understandings of composite class learning environment

Abstract

Several foreign studies presented that parents were rather negatively minded about composite classes, however, students of composite classes were similarly progressed than children in regular classes. Roughly, half of the primary and middle school classes in Estonia are partly or fully composite classes. Therefore, the goal of this master thesis was to map the views of Estonian parents whose children go to composite classes. 129 parents from Harju, Viljandi and Tartu counties attended the quantitative research. Questionnaire was used for collecting evaluations. Results indicated that parents favour composite classes and the opposite views may be caused by their lack of knowledge on that issue. The main reason why children attend composite classes was the school's closeness to home, but additional factors that influenced parents' decisions were noticed as well. Study demonstrated that parents see a lot more positive than negatives aspects in composite classes. Mainly, parents stated composite class as being beneficial to the social development of the child.

Key words: composite class, composite class influence, parents evaluations, quantitative research.

Sissejuhatus

Eriaraliste laste koosõppimine on põhiliselt levinud maapiirkondades, kus liitklassid on moodustatud põhjusel, et õpilased saaksid kodu lähedal koolis käia. Alates 1960ndatest on hakatud liitklasside toimimises nägema ka pedagoogilist kasu. Seetõttu on tänapäeval suurem osa liitklasse, mis asuvad linnapiirkondades, moodustatud teadlikult pedagoogilisi printsiipe arvestades (Little, 2001). Samuti on Eestis hakanud lapsevanemad järjest enam last puudutavates haridusküsimustes kaasa rääkima. Näiteks on lapsevanemal võimalus valida kooli, kus laps käima hakkab. Lisaks on Eestis koole, mille rajajateks on lapsevanemad (Leiutajate Külakool, s.a.; Simson, 2015), sest nad eelistavad teistsugust lähenemist kui munitsipaalkool pakub.

Kuna lapsevanematel on tänapäeval võimalus ise otsustada ja midagi luua, on vajalik nende hinnangute kaardistamine. Eestis pakub mitte nii traditsioonilist lähenemist hariduse omandamisele näiteks liitklassiline õpe. Samas on lapsevanemad mujal maades liitklasside suhtes pigem negatiivselt meelestatud. On vanemaid, kelle hinnangul võib liitklassides õppimine kasulik olla lapse sotsiaalsete oskuste arengule, kuid vähem akadeemilisele võimekusele. Üldiselt ollakse siiski arvamusel, et liitklassis areneb laps vähem kui tavaklassis (Gaustad, 1997; Hill, Russell, & Rowe, 1998; Nyoni & Nyoni, 2012; Veenman, 1995; Wilson, 2003). Ometi tõdevad uuringud, et liitklass ise ei mõjuta negatiivselt lapse sotsiaalset kompetentsi ega akadeemilist võimekust (Allison et al., 2000; Kemmis, 2011; Kinsey, 2001; Bajracharya, Little, Pridmore, & Vithanapathirana, 2006) Lapsevanemate uurimine on aga oluline, sest nende hoiakud mõjutavad ka lapse arvamust koolielust (Cornish, 2011).

Eestis on lapsed õppinud liitklassides juba külakoolidest alates (Kulderknup, 1998). Ka praegusel õppeaastal on Eestis arvukalt koole, kus lapsed liitklassides õpivad. Sellele vaatamata pole taolises mahus nagu käesolevas magistritöös varem liitklassides käivate laste vanemate hinnanguid kogutud. Põgusalt on lapsevanemate arvamusi kirjeldatud koolivaliku uuringu raames (Salundi & Tiko, 2009) ning lasteaiataasel liitklasside teemal (Kerde, 2010). Arvestades, et liitklassilisel õppel on Eesti haridussüsteemis tähtis roll, pole liitklasside kohta käiv info huvilistele, näiteks lapsevanematele, kättesaadav. Haridusleksikon (Mikser, 2013) annab ülevaate mitmesugustest haridusega seotud teemadest, kuid ei käsitle liitklassidega seonduvat. Samuti ei saa vaadata liitklassiliste koolide kohta infot EHISE koolivõrgu kaardilt. Uuringu tarbeks esitati Haridus- ja Teadusministeeriumile teabenõde, mille kaudu saadi vajalikud andmed.

Magistritöös eesmärgiks oli kaardistada liitklassides õppivate laste vanemate hinnanguid liitklasside suhtes. Töös antakse ülevaade, missugustel põhjustel on lapsevanemad

Eestis oma lapsed liitklassi pannud, kuidas nad suhtuvad eri eas laste koosõppimisse ning mida peavad liitklassi negatiivseteks ja positiivseteks külgedeks. Tulemuste esitamiseks analüüsi lapsevanemate hinnanguid.

Liitklassid koolisüsteemi osana

Kirjanduses kasutatakse liitklassist rääkides mitmeid termineid. Magistritöös kasutatakse mõistet „liitklass“ koos mõistetega „klassitud rühmad“ ja „erialised rühmad“. Neil on küll mõnevõrra erinevad põhimõtted, kuid ühe ja keskse tunnusjoonena käsitlevad kõik mõisted õppimist nii, et ühes klassis on koos erinevas vanuses lapsed. Taoline määratlus võimaldab kasutada magistritöös erinevaid uuringuid, mida on tehtud eri eas laste koosõppimise kohta. Mõisted on järgnevad.

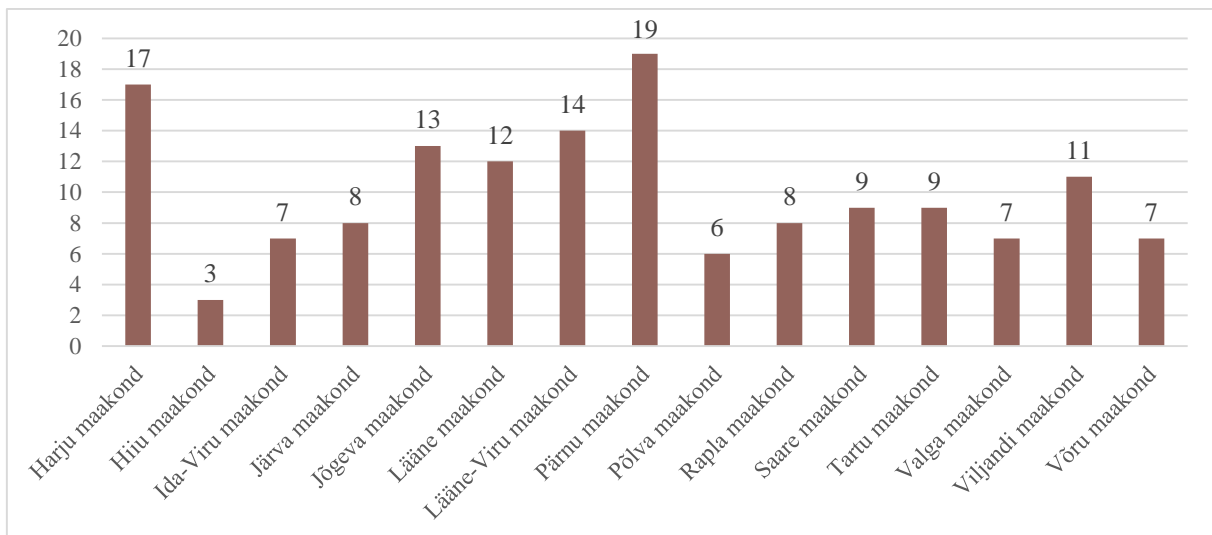
1. Liitklass (*multigrade, composite class*) - Veenmani (1995) järgi on liitklassile omane kahe või enama klassikursuse ühes ruumis koos õppimine. Klassikursusi õpetatakse eraldi õppekavade järgi. Enamasti moodustatud majanduslikel põhjustel.
2. Klassitud rühmad (*nongraded, ungraded grouping*) - Pavani (1992) järgi on klassitutele rühmadele omane laste aktiivne õppetöös osalemine ja laste jagunemine ajutistesse rühmadesse taseme, mitte vanuse järgi. Andersoni (1992) järgi annavad klassitud rühmad maksimaalse võimaluse õpilaste omavahelise suhtluse toetamiseks.
3. Erialiste rühmad (*multiage, mixed-age grouping*) - Gaustadi (1997) järgi on erialiste rühmade eesmärgiks kasutada maksimaalselt ära eeliseid, mis tulenevad erialiste laste vastastikusest mõjust, koostööst ning üksteise abistamisest. Laste vanusevahe võib olla enam kui üks aasta.

Evangelou, Hartman, & Katz (1990) ja Kinsey (2001) on kasutanud Eri eas laste koosõppimist kohta ka mõistet „perekonnalaadne õpperühm.“ Marshaki (1994) uuringus osalenud õpetajad määratlesid samuti liitklassi kui perekonda. Seda iseloomustab vanuseline mitmekesisus, mis võimaldab noorematel liikmetel jälgida, jäljendada ja imiteerida endast vanemaid kaaslasi. Vanematel on aga liitklassis võimalus juhtida, juhendada ning vastutada nooremate eest (Evangelou et al., 1990). Seetõttu peabki Kinsey (2001) liitklassi ainulaadseks õppevormiks, mis rahuldab kõikide õpilaste individuaalseid vajadusi. Liitklass on tema arvates keskkond, mis lähendab õpetajat ja õpilast ning laseb neil arendada vastastikust mõistmist ja usaldust.

Autorid (Evangelou et al., 1990; Miller, 1996) väidavad, et lapsed loovad ka väljaspool kooli spontaanselt eri vanuses liikmetest koosneva sõpruskonna, sest eri vanuses lapsed täiendavad teineteise vajadusi ja võimeid. Erialiste klassid muudavad õppimise enam

arengutasemele vastavaks (Gaustad, 1997; Katz, 1998; Pavan, 1992), sest paljud lapsed pole üheaegselt võrdselt arenenud (Katz, 1998; Pardini, 2005). Üks laps võib osata teistest rohkem verbaalselt mõelda, kuid sotsiaalselt pole ta eakaaslastega sama vilunud. Liitklassides on lapsed oodatud ja julgustatud õppima erinevatel tasanditel (Aina, 2001).

Eestis oli õppeaastal 2009/2010 Lõbu (2010) järgi 176 liitklassiga kooli, mis moodustasid alg- ja põhikoolidest ligikaudu 60%. Haridus- ja Teadusministeeriumi (EHIS, 2014: teabenõue EHISe administraatorilt) andmetel on õppeaastal 2014/2015 Eestis kokku 150 kooli, kus on liitklasse (joonis 1). Alg- ja põhikoolidest (N=347) moodustavad liitklassidega koolid 43%. Kõige rohkem on liitklassidega koole Pärnu maakonnas ja kõige vähem Hiiu maakonnas. Keskmiselt on Eestis ühe maakonna kohta 10 kooli, mis on täielikult või osaliselt liitklassilised.

Joonis 1. Liitklasse sisaldavate koolide arv maakondade lõikes (EHIS, 2014: teabenõue EHISe administraatorilt)

Eesti keeles on liitklassi termin käibele tulnud Eesti Vabariigis 20. sajandi algusaastatel (Jakobson, 1998). Liitklassides on lapsed aga juba õppinud külakoolidest alates, kui ühes klassiruumis võisid koos õppida ühe maapiirkonna lapsed. Aastatel 1920–1940 olid Eesti maa-alkoolid valdavalt liitklassidega (Kulderknup, 1998), linnakoolides jaotati aga lapsed vanuse järgi klassidesse (Jakobson, 1998). Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2010) sätestab, et kui kahe või kolme klassi õpilaste arv on põhikoolis kokku 16 või alla selle, võib nendest õpilastest moodustada liitklassi. Praktikas nähakse seega liitklassi loomise ühe peamise argumendina kulude kokkuhoidu. Liitklasside moodustamisel vähenevad nii personali kui ka

ruumide ülalpidamiskulutused. Erinevad uurimused on aga näidanud, et liitklasside kasuks räägivad veel teisedki tegurid

Lapsevanemate suhtumine eri eas laste koosõppimisse

Lapsevanemad olid liitklasside vastu, sest nad arvavad, et nende laps areneb liitklassis vähem kui tavaklassis (Gaustad, 1997; Hill et al., 1998; Nyoni & Nyoni, 2012; Veenman, 1995; Wilson, 2003). Seevastu on välja toodud mitmeid kasutegureid, mida liitklassis õppimine lapsele kaasa toob. Need on järgmised: paremad suhted õpetajatega; positiivsem klassikliima; sõltumatus õpetajast, millega kaasneb iseseisev teadmiste hankimine; suurenenud rolliskaala; tulemuslik õppimine ja enesehinnangu kasv, mis tuleneb üksteisega teadmiste jagamistest ja ühisõppimisest (Marshak, 1994). Samas ilmneb ka, et lapsevanemate üldised teadmised liitklasside kohta olid pigem kesised (Cornish, 2006). Nad ei teadnud, kuidas liitklass tegelikult toimib (Aina, 2001) ja kuidas lapsed seal õpivad (Hill et al., 1998).

Seetõttu pidasid lapsevanemad liitklassi puhul negatiivseks mitmeid tekkivaid olukordi. Valdavalt ollakse rahul, et laps on klassis koos vanemate õpilastega (Cornish, 2006), kuid arvati, et vanematele lastele ei ole õpe eakohane ja pidevalt nooremaid aidates ei täida vanem laps talle mõeldud õppekava (Hafenstein, Jordan, & Tucker, 1993; Pardini, 2005). Veel töid vanemate laste vanemad välja hirmu, et andekamatele lastele ei pöörata tähelepanu ja seetõttu kaob lastel huvi õppimise vastu (Nyoni & Nyoni, 2012). Lapsevanemad arvasid, et vanemad lapsed võivad pidada nooremate kohalolu ebameeldivaks ja tunnevad, et eakaaslased tavaklassis on neist targemad. Samuti tundvat vanemad lapsed ennast halvasti, sest õpivad liit-aga mitte tavaklassis (Cornish, 2014). Üldiselt oldi arvamusel, et liitklass ei toeta vanema lapse akadeemilist ega sotsiaalset arengut (Cornish, 2006, Hafenstein et al., 1993; Plucker, Song, & Spradlin, 2009).

Erinevate uuringute järgi oli lapsevanematel erinev arvamus, kuidas liitklass mõjutab noorema lapse sotsiaalset ja akadeemilist arengut. Nooremate laste vanemad on arvamusel, et teemad, mida õpitakse, on vanemate laste klassis oleku tõttu nooremale lapsele liiga keerulised ja vanemad lapsed hakkavad seetõttu klassis domineerima (Pardini, 2005). Samuti arvavad lapsevanemad, et nooremad lapsed kaotavad enesekindluse, kui nad ei tule toime vanematele lastele mõeldud ülesannetega (Cornish, 2014). Cornishi (2006) uuringus osalenud nooremate laste vanemad olid valdavalt arvamusel, et liitklass on sotsiaalse arengu osas lapsele kasulik, kuid seevastu Nyoni ja Nyoni (2012) uuringus osalenud lapsevanemad arvasid, et noorem laps jääb liitklassis tähelepanuta ja ei arene sotsiaalselt nii palju kui peaks.

Mõlema autori uuringust aga selgub, et nooremate laste vanemad usuvad vähem, et liitklass lapsele akadeemilist arengut arvestades kasulik on (Cornish, 2006; Nyoni & Nyoni, 2012).

Nii nooremate kui ka vanemate laste puhul peeti ebameeldivaks, et liitklassis õppimise tõttu pole neil omaealisi sõpru (Cornish, 2014). Ebameeldivaid külgi ilmnes vanemaid lapsi puudutavates hinnangutes aga enam kui nooremate laste kohta käivates hinnangutes, millest võib järeldada ja mida väidavad ka uuringud, et liitklassidega on vähem rahul vanemate laste vanemad (Cornish, 2011; Hill et al., 1998). Üldiselt olid vanemad arvamusel, et kõik need probleemid tekitavad lastes stressi, mis omakorda mõjutavad pärssivalt õppimist ja arengut (Cornish, 2014). Kuid on ka lapsevanemaid, kelle sõnul suudab pädev õpetaja liitklassides esile kerkivate negatiivsete külgedega toime tulla ning probleeme lahendada (Cornish, 2011).

Lapsevanemate sõnul tuleks liitklassidest pigem hoiduda, mida peamiselt põhjendatakse õpetaja suutmatusega kõigiga individuaalselt tegeleda ja laste poolsete keskendumisraskustega, mida liitklassis õppimine endaga kaasa toob (Salundi & Tiko; 2009). Kui liitühmades käivate laste vanemad olid valdavalt küll liitühmadega rahul, ilmnes teistsugune hoiak 6–7aastaste rühmade suhtes. Lapsevanemad olid arvamusel, et viimane lasteaiarühm enne kooli, kus kooliks valmistutakse, peaks olema koos omavanustega, sest seal omandatakse edaspidiseks tähtsad oskused (Kerde, 2010). Lapsevanematel ongi erinevad arvamused, missuguses vanuses lapsele liitklass sobilik on. Veel peeti liitklassi mõnele lapsele sobilikumaks kui teisele. Toodi välja, et nooremale lapsele on liitklass sobilikum kui vanemale õpilasele. Samuti peeti liitklassi sobilikumaks pigem madalamates klassides kui kõrgemates (Cornish, 2011).

Cornishi (2006) uuringu järgi on negatiivne suhtumine liitklassi tingitud pigem klassitüübist kui seal õpetavast õpetajast. Seevastu positiivse suhtumise põhjuseks peetakse siiski pädevat õpetajat, mitte klassitüüpi. Õpetaja tähtsuse ja panuse liitklassidesse tõid välja ka Salundi ja Tiko (2009) uurimuses osalenud lapsevanemad, kelle hinnangul sõltub liitklassi edukus ennekõike meisterlikust õpetajast. Kuid ühtlasi juhtisid lapsevanemad tähelepanu õpetajate puudulikule või olematule väljaõppe liitklassides õpetamiseks, millest tulenevalt ilmnesid ka probleemid. Peamiselt seisnesid probleemid õpetaja suutmatuses iga lapsega personaalselt tegeleda ning õpetaja suutmatuses tunnitööd nii planeerida, et mõlemate klasside õppekava ainealaselt täidetud saaks.

Sugugi mitte kõik lapsevanemad ei omanud liitklasside suhtes negatiivseid hinnanguid, kuid uuringute (Cornish, 2006, 2011; Salundi & Tiko, 2009; Plucker et al., 2009) järgi on selliseid vanemaid võrreldes liitklassi mitte pooldajatega oluliselt vähem. Sageli olid liitklasside suhtes positiivselt häälestatud need lapsevanemad, keda kaasatakse kooli

tegemistesse (Plucker et al., 2009), kes on ise liitklassis õppinud ja saanud positiivse kogemuse (Cornish, 2006; Salundi & Tiko, 2009) ning juhtudel, kui kool on tervenisti liitklassiline ehk seal ei ole lisaks liitklassidele tavaklasse (Cornish, 2006; Reed & Westberg, 2003). Liitklassiga olid rohkem rahul nende laste vanemad, kelle lapsed on liitklassis kõige nooremad (Cornish, 2011; Hafenstein et al., 1993) või keskmise vanusega (Hafenstein et al., 1993).

Liitklassi meeldivad küljed olid lapsevanemate hinnangul üldiselt seotud lapse sotsiaalse arenguga (Cornish, 2011; 2014; Salundi & Tiko, 2009). Lapsevanemad pidasid positiivseks, et klassis on nii vanemaid kui ka nooremaid õpilasi ning sellest tulenevalt on laps õnnelikum ja tal on positiivsem suhtumine kooli (Cornish, 2011). Meeldivaks peeti veel, et eakaaslastelt õppimine on noorema lapse jaoks kasulik, sest see arendab hoolivat käitumist ja prosotsiaalsust. (Cornish, 2014). Eestis korraldatud uuringu (Salundi & Tiko, 2009) järgi pidasid lapsevanemad liitklassi positiivseteks külgedeks seda, et lapsel tekivad iseseisvatöö harjumused ja vähene laste arv võimaldab õpetajal lastega individuaalselt tegeleda. Ühtlasi nägid lapsevanemad, et liitklass võimaldab säilitada kohalikku kooli ning lastel turvaliselt kodu lähedal koolis käia.

Lapsevanemate hinnang liitklassidele sõltus ka, kus piirkonnas elatakse (Hill et al., 1998). Wilson (2003) selgitab, et linnades elavad lapsevanemad olid rohkem liitklassi vastu, sest nende sõnul on liitklass omane maapiirkonnale, aga mitte linnapiirkonnale (Cornish, 2006). Samas võibki liitklass maapiirkondades olla ainsaks võimaluseks hariduse omandamisel (Benvueniste & McEwan, 2000; Veenman, 1995). Uuringust selgus, et ka lapsevanemad eelistavad suurele kaugel asuvale koolile pigem kodulähedast liitklassidega kooli (Salundi & Tiko, 2009).

Cornishi (2006) tulemuste põhjal pidasid lapsevanemad siiski kõige tähtsamaks seda, et lapsed oleksid koolis õnnelikud ja saavutaksid õpiedukuse. Lõppkokkuvõttes polnud nende jaoks määrav, missuguses klassitüübis laps õpib. Seega eeldab töö autor, et lapsevanemate negatiivne suhtumine liitklassidesse võib olla tingitud teadmatusest ning piisav informatsioon ja teavitustöö võiks lapsevanemate arvamust positiivsemaks muuta. Lapsevanemate teadlikkuse tõstmist pidasid väga oluliseks ka Britt (1997) ja Plucker et al. (2009). Nende hinnangul on vaja liitklassi edukaks toimimiseks korralda professionaalseid koolitusi nii õpetajatele kui ka lapsevanematele. Gaustad (1997) soovib koostada ja tutvustada vanematele brošüüre ning artikleid. Ühtlasi arvab ta, et kohalik meedia võiks jagada rohkem infot erialiste laste koos õppimise kohta, sest nii jõuaks informatsioon paljude elanikeni.

Efektiivse võimalusena tõi ta veel välja lapsevanemate tunnikülastused või erinevate õppetegevuste filmimise, et lapsevanemad näeksid, kuidas liitklassis toimib (Gaustad, 1997).

Liitklassi mõju õpilasele

Arvatakse, et liitklassis õppimine on lapsele kuidagi kahjulik või avaldab halba mõju. Samas tõestavad mõned uuringud, et see ei mõjutanud negatiivselt akadeemilist võimekust ega sotsiaalset kompetentsi (Allison, Haladyn, & Ong, 2000; Bajracharya et al., 2006; Kemmis, 2011; Kinsey, 2001). Evangelou et al. (1990) sõnul oli võimete mitmekesisus seevastu liitklassi positiivseks küljeks, kuna õppuritel on võimalik suhteid luua ja neid arendada rohkemate kaaslastega – nii täiendatakse enda vajadusi. Põhjus võis olla, et liitklassi õpilased õpivad katsetades ja uurides, sest liitklassi õpetajal pole aega üleliigseteks seletusteks. Sellisel viisil saavad lapsed ise teadmisi koguda ja harjutades tulemusteni jõuda (Hyyrö, 1998).

Katz (1998) tõdes, et nooremad lapsed on võimelised erialiste gruppides lahendama keerukamaid ülesandeid ja tulema toime ka keerulisemates situatsioonides kui omaette olles. Seda toetab Vögotski (1978) sotsiaalkultuuriline teooria, mille kohaselt omandavad lapsed teadmisi ja arendavad oskusi vastastikusel toimel nendega, kes on kompetentsemad kui nad ise. Ta tõi välja, et lapsed lahendavad ülesandeid, mis neile endale keerulised tunduvad, pigem koos teistega. Vögotski defineerib seda lähima arengu tsoonina. Lähima arengu tsoonis on laps võimeline sooritama kõrvalise abiga tegevusi, mida ta üksinda ei suudaks. See tähendab, kui vanem laps algatab tegevuse, saab tegevuses osaleda ka noorem laps, olgugi, et noorem tegevust ise ei algatanud.

Uurijad (Barton, 2010; Kemmis, 2011) tõdesid, et see, kuidas liitklass lapsele mõjub, on tugevasti seotud asjaoluga, kas liitklass on moodustatud pedagoogilisi printsiipe arvestades või ökonoomilistel põhjustel. Arvati, et teadlikult moodustatud klassides on lapsed sotsiaalselt ja akadeemiliselt rohkem arenenud, kuid ökonoomilistel kaalutlustel moodustatud klassis võivad tulemused negatiivsemad olla. Seetõttu tuleb positiivsete ja negatiivsete mõjutuste hindamisel lähtuda taustinfost. Enamasti taandusid liitklassi mõju põhjused õpetamise kvaliteedile ehk õpetajale (Barton, 2010; Hamilton & Wilkinson, 2003; Kemmis, 2011; Lloyd, 1999; Smyth & Quail, 2014), aga ka suhetele lapsevanematega, üldisele perekonnas olevale majanduslikule järjele kui ka piirkonnale, kus kool asub (Barton; 2010; Kemmis; 2011).

Mõju õpiedukusele. Gaustadi (1997) uuring näitas, et eri eas laste võimed ja valmiduse astmed soosivad kognitiivsete võimete arenemist. Õpilasi julgustatakse õppima mitte ainult õpetajalt, vaid ka enda kaaslastelt. Keskendumaks iga õpilase individuaalsetele vajadusele, juhendavad õpetajad lapsi vastavalt laste arengutasemele. Marshaki (1994) uuringus osalenud õpetajate sõnul soosib rangelt vanuse järgi struktureeritud klass õpilastesse ühesuguselt suhtuma. Kuna õpetaja tegevus on suunatud tervele klassile, õpetab õpetaja Marshaki sõnul välja mõeldud õpilast (*teaching to an imaginary*). Gaustadi (1997) järgi muudabki liitklassi lapse jaoks tulemuslikuks just laste erinevad võimed ja vajadused.

Anderson ja Pavan (1993, viidatud Guskey & Lindle, 1997 jr) tõdesid, et enamikel juhtudel saavutasid õpilased eriealistes klassides paremaid õpitulemusi kui õpilased traditsioonilistes vanuse järgi struktureeritud rühmades. Täiendavalt järeldasid autorid, et eriealiste koosõppimine on õpiedukuses kasulikum just madalamate võimetega, majandusraskustes olevatele ja potentsiaalsetele koolist välja kukkuvatele lastele, sealhulgas ka poistele. Seevastu Lindhal ja Lindstöm (2011) väitsid enda uuringule toetudes, et liitklass mõjub positiivselt just tüdrukutele ja sisserännanud õpilastele, kuid avaldas negatiivset mõju poistele ja madalamate võimetega lastele.

Milleri (1996) uuringu tulemustest selgus, et eriealiste laste koosõppimise praktikast tulenevalt ei olnud vanuse järgi struktureeritud klassid kasutoovamad kui eriealiste rühmades õppimine. Sarnase tendentsi tõi välja ka Kemmis (2011), kelle tava- ja liitklassis käivate õpilaste uuringu järgi võib väita, et laste akadeemilised võimed olid klassitüüpide võrdluses sarnased ning statistilisi erinevusi tulemustes ei leitud. Lugemist, kirjutamist ja matemaatika testide tulemusi võrreldi ka Allison et al. (2000) uuringus, millest järeldus, et liitklassides käivad lapsed sooritasid teste paremini kui tavaklassi õpilased.

Kinsey (2001) järgi soodustab eri vanuses laste omavaheline interaktsioon õpiedukust. Uuringust selgus, et liitklasside õpilased saavutasid kõrgemaid õpitulemusi kui tavaklassi õpilased. Olgu märgitud, et lapsed olid sarnaste võimetega või olid tavaklassi õpilased isegi võimekamad. Kinsey tõi välja kaks põhilist komponenti, mis aitavad kaasa liitklassis õpiedukuse arendamisele:

- 1) perekonnalaadne atmosfäär, mis vähendab sotsiaalse isolatsiooni mõju ja julgustab riske võtma, on seotud tähendusrikka õppimisega;
- 2) vanemate õpilaste mõju, mis toob õppetegevusse erivanuses laste vastastikust suhtlust ehk vanemad õpilased köidavad nooremaid õppetegevustes (Kinsey, 2001).

Mõju sotsiaalsele kompetentsusele. Eri eas laste koos õppimine on suurendanud õpilase enesehinnangut, aidanud kaasa tugevate sidemetega sõpruskondade tekkele ja mõjunud positiivselt üldisele sotsiaalsele järjepidevusele (Daniel, 2007; Plucker et al., 2009). Veel leiti, et liitklassides käivad lapsed olid vähem endasse tõmbunud ja rohkem seltsivamad kui tavaklassi õpilased (Carlton, Caverly, Howell, Long, Willson-Quayle, & Winsler, 2002). Sarnane tulemus ilmnes õpetajatega läbi viidud intervjuudest, kelle hinnangul on liitklassis õppivad lapsed seltsivamad (Marshak, 1994). Üldise vaimse tervise ja suhtumisega kooli näitasid uuringud, et eri eas laste klassisüsteem on õpilastele parem või avaldab samasugust mõju kui tavaklass (Pavan, 1992). Miller (1996) leidis, et liitklassis on õpilaste vahel rohkem harmooniat ja ollakse üldiselt leplikumad kui vanuse järgi struktureeritud tavaklassis. Tema arvates mõjutavad erinevas eas inimesed üksteist rohkem. Ka Gaustad (1997) oli arvamusel, et eri eas laste õppegrupid edendavad lapse sotsiaalseid oskusi.

Käitumuslikku mitmekesisust aktsepteeritakse rohkem erialiste rühmades kui samaealiste gruppides (Katz, 1998). Põhjuseks toodi, et erialiste seas õppivatel lastel on kõrgem eneseteadvus (Pardini, 2005; Veenman, 1995) ja enesehinnang (Pavan, 1992), nad on sotsiaalselt kohanenumad (Veenman, 1995) ja nende üldine suhtumine kooli on positiivsem (Pardini, 2005; Pavan, 1992; Veenman, 1995) kui rangelt vanuse järgi struktureeritud klassides. See vähendas omakorda liidrite tekkimist ja antisotsiaalset käitumist (Gaustad, 1997; Evangelou et al., 1990). Evangelou et al. (1990) uuringust selgus, et erialiste rühm võimaldab sotsiaalselt ebaküpsel lapsel suhelda probleemivabalt endast noorematega. Nende sõnul ei tõrju nooremad endast vanemat sotsiaalselt ebaküpset last. Seevastu omaealiste kaaslastega keeldusid nad rohkem koostööst kui erialiste gruppides.

Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Eestis on lapsevanemate arvamust liitklasside suhtes vähesel määral kaardistatud uuringu „*Koolivalikut mõjutavad tegurid*“ raames (Salundi & Tiko, 2009). Lisaks on uuritud lapsevanemate hoiakuid eri eas laste koos õppimise kohta lasteaia tasandil uuringus „*Lapse areng ja koolivalmidus vanuseliselt homogeenses ja liitühmas: vanemate ja õpetajate arvamused ning laste arengunäitajad*“ (Kerde, 2010). Salundi ja Tiko (2009) uuringus osalesid lapsevanemad, kelle lapsed lasteaeda lõpetasid ning esimesse klassi astusid. Samuti võisid vastata ka need lapsevanemad, kelle lapsed tavaklassis läksid. Seetõttu puuduvad andmed nende lapsevanemate kohta, kelle laps vastamise hetkel liitklassis käib. Seetõttu oli magistritöö eesmärgiks kaardistada liitklassides õppivate laste vanemate hinnanguid liitklasside suhtes.

Eestis on lapsevanemal võimalik valida, millisesse kooli laps panna, kui valitavas koolis on vabu kohti (Põhikooli- ja gümnaasiumi..., 2010). Peamiselt peetakse kooli valikul siiski oluliseks teguriks kodu lähedust (Bosetti, 2004; Goldring & Phillipsb, 2007; Salundi & Tiko, 2009). Kuna aga lapsevanematel on õigus valida, on oluline teada, kas liitklasside puhul esineb vanemate valikus kõrvalekaldeid ehk kas tegu on teadliku otsusega või pigem mitte. Sellest tulenevalt on esimene uurimusküsimus järgmine: *Missugustel põhjustel on lapsevanemad enda lapse(d) liitklassi pannud?*

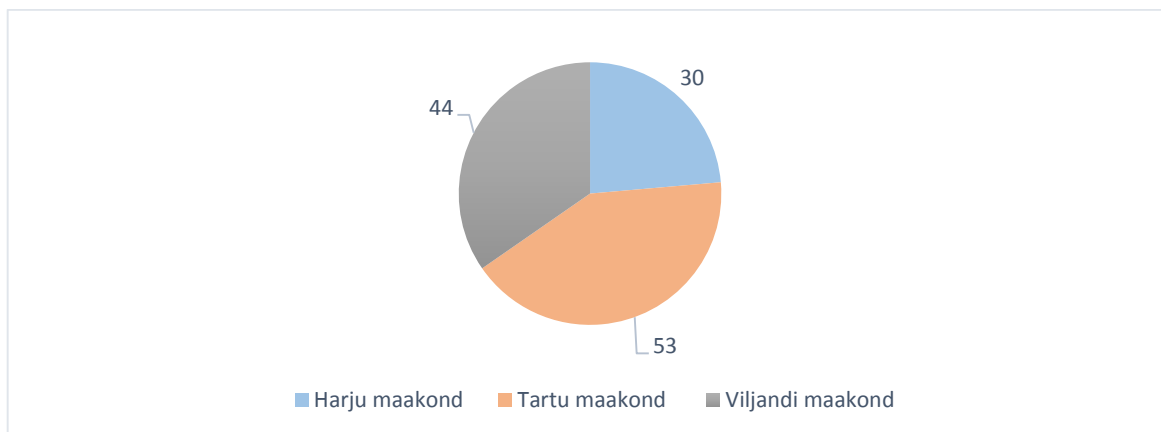
Kerde (2010) uuringu järgi on valdav osa lasteaialiste vanematest arvamusel, et liitühm on küll sobilik noorematele, aga mitte 6–7aastastele lastele. Ometi ei piirdu Eestis eri eas laste koosõppimine lasteaiaga ning liitklassides õpivad paljud lapsed ka koolis. Sellest tulenevalt on teine uurimisküsimus järgmine: *Kuidas suhtuvad lapsevanemad eri eas laste koosõppimisse?*

Uuringute (Cornish, 2006; Hafenstein et al., 1993; Nyoni & Nyoni, 2012; Pardini, 2005; Plucker et al., 2009) järgi olid lapsevanematel erinevad arvamused, millist mõju liitklassis õppimine lapsele avaldab. Nähti nii häid kui halbu külgi, kuid rohkem arvati, et liitklass on lapsele pigem kahjulik. Valdavalt olid lapsevanemate positiivsed ja negatiivsed hinnangud seotud sellega, kuidas liitklass mõjub lapse akadeemilisele ja sotsiaalsele võimekusele. Sellest tulenevalt on kolmas uurimisküsimus järgmine: *Missugused on liitklassi positiivsed ja negatiivsed küljed lapsevanemate arvates?*

Metoodika

Valim

Valimi moodustasid Tartu, Harju ja Viljandi maakonna I ja II kooliastmes käivate laste vanemad. Maakondade valimisel lähtuti mugavusvalmist, mis võimaldas lähtuda põhimõttest, et küsitlused on lihtsasti kättesaadavad ja uuritavad koostöövalmid (Õunapuu, 2012). Valimist jäeti välja muu õppekeelega koolid ja erakoolid. Kokku vastas küsitlusele 129 lapsevanemat, kelle laps käis õppeaastal 2014/2015 liitklassis I või II kooliastmes. Tartu maakonnast osalesid uuringus viie kooli lapsevanemad, Harju maakonnast nelja kooli lapsevanemad ning Viljandi maakonnast kolme kooli lapsevanemad. Tartu maakonnast laekus kõige rohkem vastuseid. Kuigi Harju maakonnast osales uuringus üks kool rohkem kui Viljandi maakonnast, laekus Viljandi maakonnast 14 küsitlust rohkem kui Harju maakonnast (joonis 2).

Joonis 2. Vastajate arv maakondade lõikes

Küsitlusele vastasid kaheteistkümne kooli lapsevanemad, kellest 12 olid mehed ja 117 naised. Kõige rohkem oli vastajaid keskerihariduse, kutsekeskhariduse või rakendusliku kõrgharidusega (40.9%). Haridustaseme oli vastamata jätnud kaks vanemat. Kõige enam oli vastajaid vanuses 36–45 (tabel 1).

Tabel 1. Vastajate taustaandmed

sugu		vanus					haridustase				
mees	naine	kuni 25	26–35	36–45	46–55	56 või vanem	põhiah.	keskh.	keskerih.../ rakenduslik kõrgh.*	kõrgh.	
N	12	117	1	36	77	14	1	24	26	52	52
%	9.3	90.7	0.8	27.9	59.7	10.8	0.8	18.9	20.5	40.9	19.7

*keskeriharidus/kutsekeskharidus/rakenduslik kõrgharidus

Mõõtevahend

Mõõtevahendina kasutati ankeetküsitlust, mis on kaardistava kvantitatiivse uuringu puhul kõige otstarbekam ning mis võimaldas koguda lühikese aja jooksul võimalikult palju andmeid (Õunapuu, 2014). Küsimustiku koostas magistritöö autor ja küsimustikus oli kasutatud 5-pallilist Likerti skaalat (1- ei nõustu üldse, 2- pigem ei nõustu, 3- ei oska öelda, 4- pigem nõustun, 5- nõustun täielikult). Küsimustiku reliaablus (Cronbahi alfa) oli 0.89. Valiidsuse tagamiseks viidi läbi pilootuuring, milles osales 6 lapsevanemat, kelle lapsed käisid tavakoolis I või II kooliastmes. Pilootuuringu käigus oli lastevanematel võimalus avaldada oma arvamust

ning esitada töö autorile soovitusi ankeedi muutmiseks. Vastajad ei teinud ettepanekuid küsimustiku muutmiseks.

Küsimustik koosnes kuuest osast. Esimeses osas küsiti taustaandmeid (sugu; vanus; haridustase; kool, kus laps õpib; klass, kus laps/lapsed õpivad; laste arv peres, kes liitklassis käivad ja kas lapsevanem on ise liitklassis käinud). Teises osas küsiti peamist põhjust, miks laps just selles koolis käib. Lapsevanemal oli võimalus valida olemasolevatest valikutest sobiv või kirjutada ise muu põhjus. Kolmandas osas küsiti hinnanguid väidetele, mis asusid 5-pallilisel Likerti skaalal. Lapsevanematel oli võimalus lisada tabeli lõppu väiteid, millest informeeriti neid vastava osa sissejuhatavas tekstis. Neljandas ja viiendas osas said lapsevanemad välja tuua oma lapse liitklassi tugevad ja ebameeldivad küljed. Neil oli võimalus valida nii olemasolevate väidete seast kui ka lisada väiteid omalt poolt juurde. Kuuendas osas said lapsevanemad vabas vormis kokkuvõtvalt lisada oma arvamusi, kui neil soov oli. Küsimustikku oli võimalik täita paberkandjal (lisa 1) ning veebikeskkonnas *Google Docs*.

Protseduur

Andmed liitklasse sisaldavate koolide kohta sai töö autor Haridus- ja Teadusministeeriumist teabenõude teel. Töö autor saatis eelnevalt koolijuhtidele e-kirjad koolide kodulehtedelt leitavatele meiliaadressidele. Kirjas edastati uuringu kirjeldus ja küsiti luba selle läbiviimiseks. Veel küsiti koolijuhtidelt, kas nad eelistavad veebipõhist küsitlust, mis asus *Google Docs* keskkonnas, või paberkandjal varianti. Koolijuhtidele pakuti võimalust saada uuringu lõppedes tagasisidet enda kooli tulemuste kohta. Kokku saadeti kirjad 34 kooli juhile. Kirjadele vastas kokku 12 koolijuhti, kes andsid nõusoleku uuringu läbiviimiseks. Andmed koguti 2015. aasta märtsis ja aprillis.

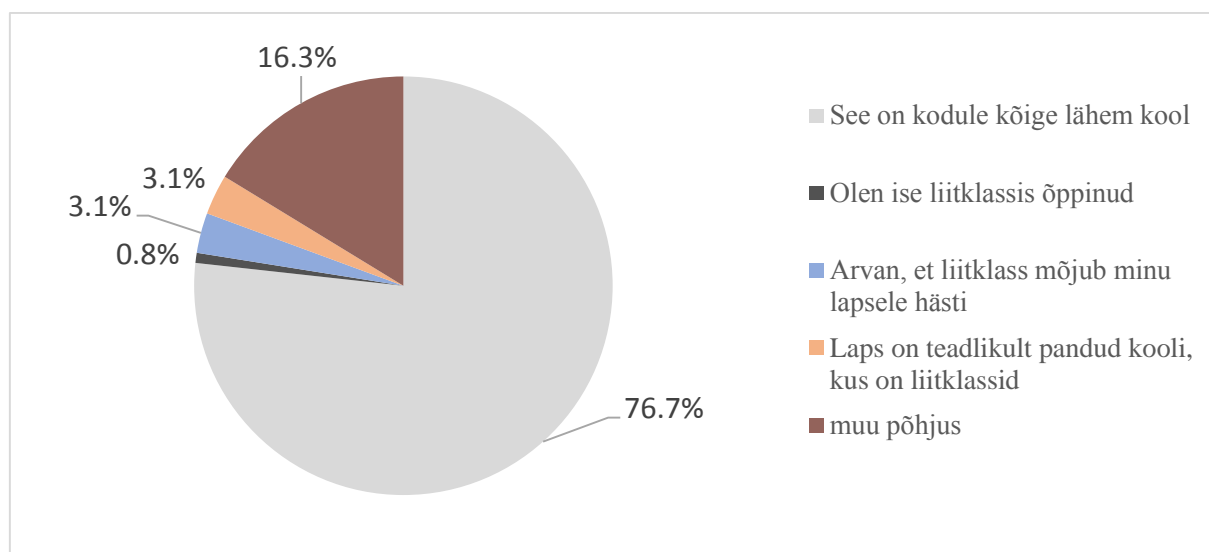
Veebipõhisest küsimusest teavitasid klassijuhatajad või koolijuhid lapsevanemaid e-kirja või e-kooli teel. Paberkandjal küsimustike arv, mis koolidesse saadeti, küsiti iga koolijuhi käest eraldi. Töö autor saatis posti teel koolidesse kokku 90 küsimustikku, millest tagastati 74. Kolme kooli puhul avaldasid juhid soovi küsimustikud ise välja printida (kokku 25 paberkandjal küsimustikku). Veebipõhisele küsimustikule vastas kokku 30 lapsevanemat. Küsimustikel käis koolides järel töö autor. Kahe kooli puhul toimetasiid koolijuhid küsimustikud kokkulepitud kohta, kust töö autor need kätte sai. Andmete konfidentsiaalsuse tagamiseks saadeti koos küsimustikega ümbrikud, anonüümsuse tagamiseks ei küsitud küsimustikus isikuandmeid.

Andmete töötlemiseks kasutati statistilist andmetöötlusprogrammi SPSS 21.0. Andmete esitamiseks tabelite ja joonistena kasutati programme MS Excel ja MS Word. Andmetöötlusel kasutati kirjeldavat statistikat, hinnangutevaheliste seoste leidmiseks kasutati Spearmani astakorrallatsiooni, sest tunnused asusid järjestikaskaalal. Likerti skaalal olevate väidete ja maakondade, lapsevanemate soo, vanuse, haridustaseme, liitklassi kogemuse ja kooliastme vaheliste seoste leidmiseks kasutati seose näitajat Crameri V, sest tunnused asusid nii nimetuste skaalal kui ka järjestikaskaalal (Luik, 2015).

Tulemused

Kooli valiku põhjused

Kooli valiku põhjuste välja selgitamiseks esitati lapsevanemale valikuvariandid ning jäeti võimalus lisada muu põhjus, mida nimistus ei esinenud. Lapsevanemad märkisid peamise põhjuse, mis nende arvates kõige olulisem oli.

Joonis 3. Lapse liitklassis käimise põhjused

Kõige enam toovad lapsevanemad kooli valiku põhjuseks koduläheduse (joonis 3). Ometi on ligikaudu veerandil (23.3%) vastanutest teised põhjused. Vähesel määral on toodud põhjuseks lapsevanema isiklik liitklassis õppimise kogemus ja arvamus, et liitklass mõjub lapsele hästi. Ühel korral toodi välja, et laps on pandud teadlikult kooli, kus on liitklassid. Umbes kuuendik vastajatest ei valinud ühtegi pakutavatest variantides ja vormistas oma põhjenduse avatud vastusena. Avatud vastustes toodi seitsmel juhul kooli valiku põhjuseks väiksem kool ja seetõttu kodulähedasem koolikliima (näide *see kool oli otsene mõjutaja meie maaostu sooritamisel, sest vanem poeg oli toona kolme aastane ja mina ei soovinud, et ta läheks*

suurde kooli Tallinnas). Viiel juhul märgiti koos kooli väiksusega põhjuseks personaalne lähenemine lapsele (näide *väike kool, personaalsem lähenemine lapsele*). Kolmel juhul oli lapsevanemate arvates kooli väiksus seotud lapse turvalisusega (näide *turvaline väikene kool*), kahel korral toodi põhjenduseks lapse erivajadus. Vähem märkisid lapsevanemad teisi põhjuseid. Järgnevalt on esitatud mõned näited avatud vastustest.

Lapsevanemate suhtumine eri eas laste koosõppimisse

Lapsevanematele esitati hinnangute andmiseks väited Likerti skaalal, kus oli võimalus märkida, mil määral lapsevanem väitega nõustub (5- nõustun täielikult, 1- ei nõustu üldse). Järgnevalt on iga väite puhul välja toodud vastuste sagedused, mediaan (Mdn), standardhälve (SD) ja vastajate protsent, kes valiku märkimata jättis (Puud. väärt.).

Tabel 2. *Lapsevanemate hinnangud liitklassi koosseisule*

	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	Mdn	SD	Puud. väärt. (%)
Olen rahul, et laps on klassis koos nooremate lastega.	15.5	34.9	18.6	18.6	7.8	4	1.20	4.7
Mulle meeldib, et lapse klassis on nii nooremaid kui ka vanemaid õpilasi.	17.8	38.8	18.6	17.1	7.0	4	1.18	0.8
Vanemad lapsed areneksid koos omavanuseliste lastega paremini.	10.9	31.8	27.9	17.1	10.1	3	1.16	2.3
Minu lapse klassis on vähe konflikte.	31.0	34.9	20.2	10.1	3.9	4	1.11	-
Nooremad õpivad vanematelt rohkem kui vanemad lapsed noorematelt.	29.5	39.5	17.1	8.5	4.7	4	1.10	0.8
Olen rahul, et laps on klassis koos vanemate lastega.	24.8	33.3	16.3	12.4	10.1	4	1.10	3.1
Vanemad lapsed ei õpi noorematelt üldse.	5.4	13.2	36.4	27.1	17.8	3	1.10	-
Olen rahul õpilaste arvuga klassis.	51.2	28.7	10.1	7.8	1.6	5	1.02	0.8
Kui laps õpib koos vanemate lastega, arendab see tema sotsiaalseid oskusi.	35.7	42.6	13.2	5.4	0.8	4	.89	2.3
Laps õpib lisaks õpetajale ka teistelt lastelt.	44.2	41.1	9.3	2.3	-	4	.75	3.1

5- nõustun täielikult; 4- pigem nõustun; 3- ei oska öelda; 2- pigem ei nõustu; 1- ei nõustu üldse

Tabelist 2 ilmneb, et lapsevanemad nõustusid keskmiselt enam väitega, et laps õpib lisaks õpetajale ka teistelt lastelt. Seejuures täielikult või pigem nõustus väitega 85.3% vastajatest ja vastuste varieerumine on väike. Valdavalt olid lapsevanemad sama meelt väite puhul *kui laps õpib koos vanemate lastega, arendab see tema sotsiaalseid oskusi*. Väitega nõustusid rohkem kui kolmveerand vastajatest (78.3%). Keskmisest vähem nõustuti, et vanem laps ei õpi nooremalt üldse, kuid selle väite puhul oli kõige rohkem vastajaid, kes märkisid „ei oska öelda“. Kõige rohkem olid lapsevanemad eriarvamusel väite puhul *olen rahul, et laps on klassis koos nooremate lastega*.

Tabel 3. Lapsevanemate hinnangud liitklassi sobilikkusest lapsele

	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	Mdn	SD	Puud. väärt. (%)
Olen rahul, et mu laps õpib liitklassis.	27.9	31.0	13.2	12.4	13.2	4	1.38	2.3
Tahaksin, et laps õpiks tavaklassis (koos omaealistega).	20.9	19.4	27.1	18.6	12.4	3	1.31	1.6
Minu lapsele on liitklass sobilik.	29.5	31.8	14.0	10.9	9.3	4	1.29	4.7
Soovitaksin liitklassi teistele lapsevanematele.	16.3	26.4	30.2	10.1	16.3	3	1.29	0.8
Liitklass on sobilik teisele kooliastmele.	13.2	20.9	31.8	19.4	14.7	3	1.24	-
Liitklass on sobilik esimesele kooliastmele.	24.0	34.1	24.0	11.6	5.4	4	1.14	0.8
Liitklass on sobilik kolmandale kooliastmele.	4.7	7.0	31.8	25.6	31.0	2	1.12	-
Mõnele lapsele on liitklass sobilikum kui teisele.	27.1	40.3	24.8	2.3	4.7	4	1.01	0.8

5- nõustun täielikult; 4- pigem nõustun; 3- ei oska öelda; 2- pigem ei nõustu; 1- ei nõustu üldse

Vastustest (tabel 3) ilmneb, et lapsevanemad peavad liitklassi kõige rohkem sobilikumaks esimesele kooliastmele. Vähem peetakse seda sobilikuks teisele kooliastmele ning üle poole vastajatest on arvamusel, et liitklass pole pigem või pole üldse sobilik kolmandale kooliastmele. Kõige enam läksid vanemate vastused lahku väidete puhul *olen rahul, et mu laps õpib liitklassis ja tahaksin, et laps õpiks tavaklassis*. Lapse õppimisega liitklassis on pigem või täielikult rahul 58.9% lapsevanematest, seejuures lapsevanemaid, kes pigem või üldse ei nõustu, on 25.6%.

Tabel 4. Lapsevanemate hinnangud enda teadlikkusele liitklasside teemal

	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	Mdn	SD	Puud. väärt (%)
Tahaksin saada rohkem infot, kuidas liitklassis õppimine lapse arengut mõjutab.	20.9	38.8	18.6	10.9	10.1	4	1.23	0.8
Tean, millist kahju liitklassis õppimine lapsele avaldab.	10.9	17.8	38.0	13.2	18.6	3	1.23	1.6
Olen saanud piisavalt infot eri eas laste koosõppimise kohta.	14.0	33.3	24.8	20.2	6.2	3	1.14	1.6
Tean, millist kasu liitklassis õppimine lapsele avaldab.	20.9	34.9	31.8	5.4	4.7	4	1.03	2.3
Ma saan aru, kuidas liitklass toimib.	40.3	38.8	16.3	3.1	0.8	4	.86	0.8

5- nõustun täielikult; 4- pigem nõustun; 3- ei oska öelda; 2- pigem ei nõustu; 1- ei nõustu üldse

Tabelist 4 ilmneb, et lapsevanemad nõustusid keskmisest enam väitega *ma saan aru, kuidas liitklass toimib* ja selle väite puhul varieerusid vanemate vastused kõige vähem. Vastajaid, kes üldse või pigem ei nõustunud, oli 3.9%. Rohkem oli lapsevanemaid, kes enda hinnangul teadsid, mis kasu liitklassis õppimine lapsele avaldab (55.8%), vähem aga neid, kes teadsid, millist kahju see avaldab (28.7%). Vastuste hajuvus oli kahju avaldamise teadlikkuse puhul suurem kui kasu teadlikkuse puhul. Kõige rohkem olid lapsevanemad eriarvamusel väite osas *tahaksin saada rohkem infot, kuidas liitklassis õppimine lapse arengut mõjutab*. Vastustest nähtub veel, et alla poole lapsevanematest (47.4%) on enda hinnangul saanud piisavalt infot eri eas laste koosõppimise kohta ning 59.7% vastajatest tahaks saada rohkem infot, kuidas liitklassis õppimine lapse arengut mõjutab.

Tabel 5. Lapsevanema hinnang lapse akadeemilisele ja sotsiaalsele arengule liitklassis

	5 (%)	4 (%)	3 (%)	2 (%)	1 (%)	Mdn	SD	Puud. väärt (%)
Liitklassis õppimine toetab lapse suhtlemisalast arengut.	37.2	36.4	20.9	1.6	3.1	4	.97	0.8
Lapsel on head õpitulemused.	42.6	39.5	8.5	6.2	1.6	4	.94	1.6
Laps areneb ainealaselt piisavalt.	37.2	38.8	17.8	4.7	1.6	4	.94	-
Selles koolis õppimine toetab lapse iseseisvust.	37.2	40.3	14.7	3.9	1.6	4	.91	2.3
Laps omandab koolis matemaatilised oskused.	48.8	34.1	8.5	3.9	0.8	5	.86	3.9

Laps omandab koolis hea lugemisoskuse.	47.3	38.0	10.9	1.6	-	4	.74	2.3
Laps õpib koolis teistega arvestamist.	45.0	41.1	9.3	1.6	-	4	.72	3.1

5- nõustun täielikult; 4- pigem nõustun; 3- ei oska öelda; 2- pigem ei nõustu; 1- ei nõustu üldse

Selle osa väidete järgi (tabel 5) on lapsevanemad valdavalt rahul lapse sotsiaalse ja akadeemilise arenguga. Väidete mediaanid on kõikidel juhtudel 4 ehk lapsevanemad on valdavalt pigem või täielikult nõus esitatud väidetega. Keskmiselt kõrgemalt on lapsevanemad hinnanud väiteid *laps õpib koolis teistega arvestamist* ja *laps omandab koolis hea lugemisoskuse*. Mõlema väite puhul on lapsevanemate seisukohad kõige vähem hajunud.

Tabel 6. Statistiliselt olulised seosed lapsevanema hinnangutes õpetaja suutlikkusega kõigiga tegeleda ja lapse arengut puudutavate väidete vahel

	Õpetaja jõuab kõigiga tegeleda
Selles koolis õppimine toetab lapse vaimset arengut	.628**
Selles koolis õppimine toetab lapse iseseisvust	.533**
Laps omandab koolis hea lugemisoskuse	.530**
Liitklassis õppimine toetab lapse suhtlemisalast arengut	.521**
Laps omandab koolis matemaatilised oskused	.515**
Laps areneb ainealaselt piisavalt	.511**
Laps õpib koolis teistega arvestamist	.503**
Lapsel on head õpitulemused	.295**

** p<0.01

Tabelist 6 nähtub, et väide *õpetaja jõuab kõigiga tegeleda* on statistiliselt seotud lapse arengut puudutavate väidetega. Kõige tugevamalt on lapsevanemate hinnangul õpetaja suutlikkus kõigiga tegeleda seotud lapse vaimse arengu toetamisega ning kõige nõrgemalt lapse heade õpitulemustega.

Tabel 7. Vanemate antud hinnangute seosed lapse liitklassis õppimise väidetele vanemate rahulolu ja ootustega

	Olen rahul, et mu laps õpib liitklassis	Tahaksin, et laps õpiks koos omaealistega
Mulle meeldib, et lapse klassis on nii nooremaid kui ka vanemaid õpilasi	.758**	-.660**

Ma saan aru, kuidas liitklass toimib	.463**	-.293**
Tean, millist kahju liitklassis õppimine lapsele avaldab	-.402**	.339**
Tean, millist kasu liitklassis õppimine lapsele avaldab	.677**	-.590**
Soovitaksin liitklassi ka teistele lapsevanematele	.809**	-.711**

** p<0.01

Seosete järgi domineerib vanemate positiivne hoiak liitklasside suhtes. Selgus, et lapsevanemate teadlikkus, missugust kasu liitklassis õppimine lapsele avaldab, on negatiivselt seotud sooviga, et laps õpiks koos omaealistega ja positiivselt rahuloluga, et laps liitklassis õpib. Teistest tugevamalt on seotud liitklassiga rahul olevate lapsevanemate ja omaealiste sooviga lapsevanemate hinnang väitele *soovitaksin liitklassi ka teistele lapsevanematele*.

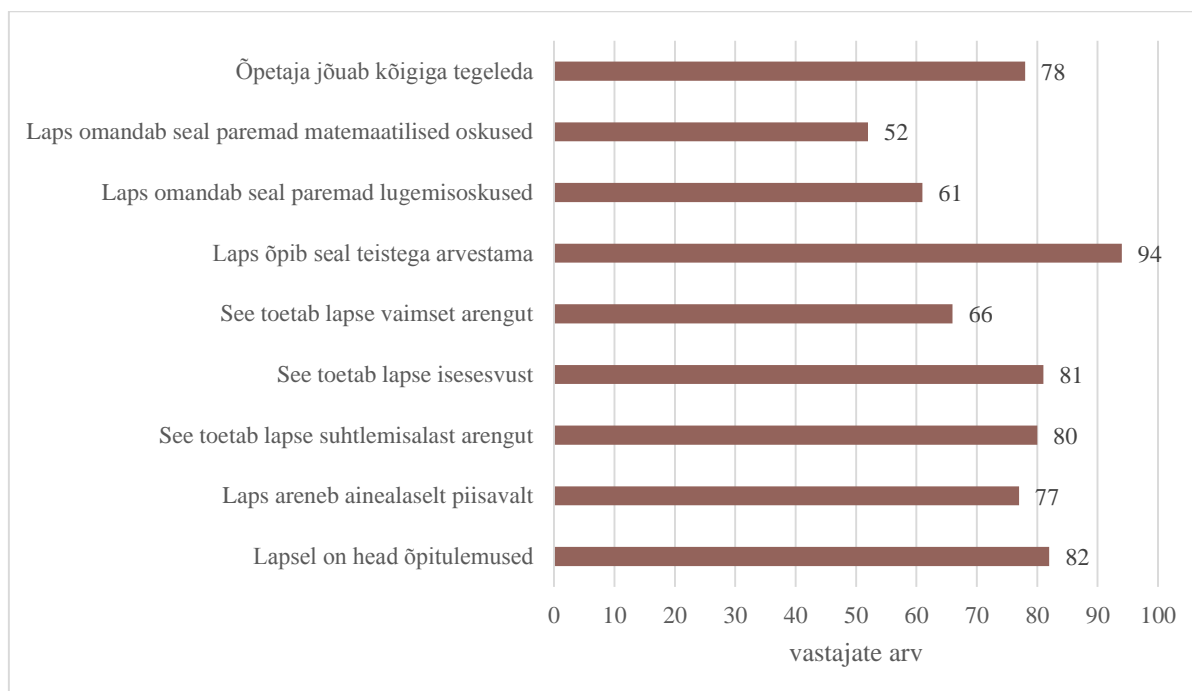
Statistiliselt olulisi seoseid kontrolliti ka maakondade, lapsevanemate vanuse, soo, liitklassi kogemuse ja kooliastmete vahel. Kooliastmete puhul arvestati I kooliastme tulemuste hulka nende lapsevanemate hinnangud, kelle laps/lapsed käisid esimeses, teises või kolmandas klassis. II kooliastme tulemuste hulka arvestati nende lapsevanemate hinnangud, kelle laps/lapsed käisid neljandas, viiendas või kuuendas klassis. Välja jäeti lapsevanemate hinnangud, kelle mitu last käisid erinevates kooliastmetes (näiteks 1. ja 4. klassis). Tulemuste järgi ei ilmnenud statistilist olulist seost maakonna, lapsevanema haridustaseme, vanuse, soo, liitklassi kogemuse ning Likerti skaalal olevate väidete vahel.

Statistiliselt oluline seos ilmnes väite *olen rahul, et mu laps õpib liitklassis* ja kooliastmete vahel ($V=.382$; $p<0.05$). I kooliastmes õppivate laste vanemate hulgas oli rohkem neid, kes on pigem või täiesti rahul lapse õppimisega liitklassis (76% I kooliastme vastajatest). II kooliastmes oli rahulolevaid vähem (50% II kooliastme vastajatest).

Liitklassi positiivsed ja negatiivsed küljed lapsevanemate hinnangul

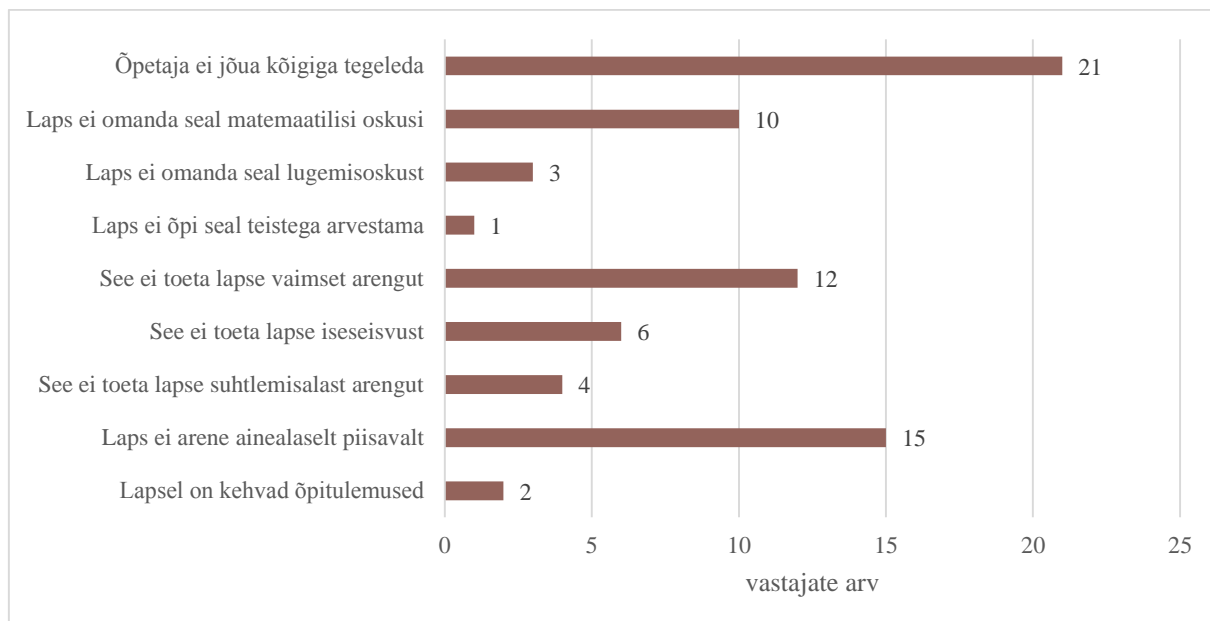
Lapsevanem sai märkida pakutud valikuvariantidest need, mis tema hinnangul on liitklassi, kus laps õpib, tugevad ja nõrgad küljed. Samuti oli võimalus omalt poolt väiteid juurde lisada. Tulemustest (joonis 4, joonis 5) nähtub, et positiivsemaid külgi on vanemad välja toonud märksa rohkem kui negatiivseid. Liitklassi tugevaid külgi märgiti kokku 671 korral. Seevastu ebaseeldivaid märgiti 74 korda. Lisaks said lapsevanemad küsimustiku lõppu omal soovil juurde kommenteerida, kui nad seda vajalikuks pidasid. Vastuseid analüüsid selgus, et enamjaolt tõid lapsevanemad küsimustiku *tahan lisada* osas välja liitklassi positiivseid ja negatiivseid külgi ning põhjendasid neid. Järgnevalt on esitatud lisaks

valikvastustega küsimuste (vt lisa 1, küsimused IV ja V) tulemused kui ka vabavastuste tulemused.

Joonis 4. Liitklassi positiivsed küljed lapsevanema hinnangul (lisa 1, küsimus IV)

Joonise 4 järgi on lapsevanemad kõige enam (72.9% vastajatest) märkinud liitklassi tugevaks küljeks, et laps õpib seal teistega arvestama. Kõige vähem on arvatud liitklassi positiivseks küljeks olevat, et laps omandab seal paremad matemaatilised oskused (40.3%). Üle poolte vastajatest on märkinud tugevuseks veel, et õpetaja jõuab kõigiga tegeleda, see toetab lapse iseseisvust, vaimset ja suhtlemisalast arengut. Lisaks, et laps areneb ainealaselt piisavalt ja lapsel on head õpitulemused. Avatud vastustest nähtub, et lapsevanemad on seitsmel korral toonud liitklassi tugevusena välja laste vähesuse ja kolmel juhul madalast laste arvust tingitud paremad suhted klassis (näide *lapsi on vähe ja nad on kokkuhoidvamad*). Viiel juhul on märgitud liitklassi tugevuseks perekonnalaadne keskkond, kus lapsed on kokkuhoidvad ja üksteise suhtes arvestavad (näide *liitklasside suur pluss on see, et lapsed on kui üks pere, kus toetatakse, mõistetakse ja aidatakse üksteist*). Kuuel korral on märgitud liitklassi positiivseks küljeks ja edukuse põhjuseks pädev õpetaja (näide *liitklassi puhul on määravaks õpetaja metoodilised oskused, pädevused, kogemused – kui need on väga head, siis liitklass mõjub lapsele igati arendavalt ja positiivselt*).

Joonis 5. Liitklassi negatiivsed küljed lapsevanemate hinnangul (lisa 1, küsimus V)

Kõige enam on ebameeldiva küljena märgitud, et õpetaja ei jõua kõigiga tegeleda (joonis 5). Kõikidest vastajatest moodustab see vastus 16.3%. Kõige vähem, ühel juhul, on välja toodud, et laps ei õpi teistega arvestama. Vabadest vastustest nähtub, et viiel korral on negatiivseks küljeks märgitud lastepoolsed keskendumisraskused (näide *lastel on raske keskenduda ja teha iseseisvat tööd, kui õpetaja teise klassiga ainet edasi võtab*), mis on tingitud mitme klassi koos õppimisest. Kolmel juhul toodi välja, et liitklassis puuduvad omaealised kaaslased, kellega koos areneda (näide *sõbra leidmine raske, omaealised puuduvad, ei arene piisaval*). Järgnevalt on esitatud näited avatud vastustest.

Arutelu

Magistritöö eesmärgiks oli kaardistada liitklassis käivate laste vanemate hinnanguid liitklasside suhtes. Lapsevanemate arvamused on olulised, sest need mõjutavad omakorda lapse suhtumist kooli (Cornish, 2011). Mida aeg edasi, seda teadlikumaks lapsevanemad muutuvad ja seda rohkem oskavad ja tahavad nad valida kooli, kus nende laps õpib. Sellest tulenevalt oli oluline uurida, mida arvavad lapsevanemad Eestis liitklassidest. Tööle esitati kolm uurimisküsimust, millest lähtuvalt tulemusi analüüsitakse.

Esmalt uuriti, missugustel põhjustel lapsed liitklassis käivad. Valdav osa lapsevanematest tõid põhjenduseks koduläheduse. See oli ootuspärane, sest erinevate uurimuste järgi peavadki lapsevanemad seda kõige tähtsamaks (Bosetti, 2004; Goldring & Phillipsb, 2007; Salundi & Tiko, 2009). Küll mitte paljud lapsevanemad, aga siiski ligikaudu veerand neist, on ühel või

teisel põhjusel valinud oma lapsele kooli. Peamiseks põhjuseks pidasid lapsevanemad kooli ja klassiruumi suurust. Suuremale koolile eelistati väiksemat. Väiksemat kooli seostatakse turvalisusega ja õpetaja suutlikkusega lapsega individuaalselt tegeleda. Ei saa järeldada, et need lapsevanemad eelistavad konkreetselt liitklass, küll aga väiksema kooli soovis ei välista lapsevanemad seda. Pole teada, kas kahe väiksemaarvulise klassikomplekti võrdluses valiksid lapsevanemad omaealiste või eriealiste grupi.

Teiseks uuriti, kuidas suhtuvad lapsevanemad eri eas laste koosõppimisse. Lapsevanemad on arvamusel, et mõnele lapsele on liitklass sobilikum kui teisele ning ligikaudu 60% lapsevanematest on seisukohal, et liitklass on tema lapsele sobilik. Samuti ilmnes tulemustest, kuidas liitklass sobib lapsevanemate hinnangul erinevatele kooliastmetele. Tulemus oli ootuspärane ja mõneti kõrvutatav Kerde (2010) uuringuga, mille kohaselt pole liitühm lasteaias lapsevanemate arvates vahetult enne kooli sobilik. Seega – mida vanemad on lapsed, seda vähem liitklass lapsevanemate arvates neile sobilik on. Sarnaselt on koolis käivate laste vanemate hinnangul liitklass rohkem sobilikum esimesele kooliastmele, tunduvalt vähem sobilik kolmandale kooliastmele. Ilmnes ka seos, mille järgi on lapse õppimisega liitklassis rohkem rahul I kooliastmes käivate laste vanemad kui II kooliastmes käivate laste vanemad. See ühildub uuringuga (Cornish, 2011), mille kohaselt peavad lapsevanemad noorematele klassidele liitklassi sobilikumaks kui vanematele klassidele. Ei ole teada, millest konkreetselt taoline arvamus tingitud on, kuid võib eeldada, et see on seotud lapse akadeemilise võimekusega.

Arvamuste puhul ilmnes mõningane vahe selles, et rohkem oldi siiski rahul, kui laps õpib koos vanemate lastega, aga mitte koos nooremate lastega. Tulemus oli ootuspärane, sest nooremate laste vanemad peavadki liitklassi enda lapse jaoks sobilikumaks kui vanemate laste vanemad (Cornish, 2006; 2011; Hafenstein et al., 1993; Hill et al., 1998). Ei ole teada, millest on taoline arvamus tingitud, sest need lapsevanemad, kes on rahul, et laps on klassis koos noorematega, arvavad ka, et laps areneb ainealaselts piisavalt ($p=.508$; $p<0.01$), omandab hea lugemisoskuse ($p=.504$; $p<0.01$) ning matemaatilised oskused ($p=.484$; $p<0.01$).

Crameri V seosenäitajat kasutades ei ilmnenud statistiliselt olulist seost ühegi Likerti skaalal esinenud väite ja lapsevanema enda liitklassi kogemuse vahel. Seesugune tulemus võis olla tingitud vähesest vastajate arvust, sest liitklassis käinud lapsevanemaid osales uuringus vaid 21. Varasemate uuringute valguses oleks pidanud liitklassis käinud lapsevanemate hinnangutes ilmema positiivsem suhtumine liitklassi kui nendel vanematel, kellel liitklassi kogemust ei olnud (Cornish, 2006; Salundi & Tiko, 2009).

Vastupidiselt uuringutele (Aina, 2001; Cornish, 2006; Hill et al., 1998; Wilson, 2003), olid magistritöö uuringus osalenud lapsevanemad enda sõnul pigem teadlikud, kuidas liitklass toimib, kuid tõdesid, et nad sooviksid saada rohkem informatsiooni, kuidas liitklassis õppimine lapse arengut mõjutab. Nad küll teadsid endi sõnul, kuid ei pidanud neid teadmisi piisavaks. Sellest ilmneb, et lapsevanematel on huvi ja nad tahaksid olla veel rohkem kursis liitklassi puudutavate küsimustega. Küll aga ei tule uuringust välja, missugustest kanalitest on lapsevanemad varasemalt infot saanud ning kas ja kui palju on nad ise üritanud teadmisi hankida.

Tulemustest selgus veel, et lapsevanemad, kes enda hinnangul ei tea, millist kasu liitklassis õppimine lapsele avaldab, tahavad, et laps õpiks pigem omaealistega. Seevastu need lapsevanemad, kes on rahul lapse liitklassis käimisega, teavad endi sõnul, missugust kasu liitklassis käimine lapsele avaldab. Võib järeldada, et vanemate teadlikkuse tõstmine võib muuta lapsevanemate suhtumist liitklassi positiivsemaks. Seetõttu ongi väga oluline, et nii koolid ise kui ka näiteks meedia ning muud infoallikad kajastaks liitklassidega seotud teemasid. Pole teada, mil määral on lapsevanemad kaasatud kooli tegemistesse, kuid seda peetakse liitklassi edukaks toimimiseks tähtsaks (Britt, 1997; Plucker et al., 2009).

Lapsevanemate hinnangud lapse arengule liitklassis olid valdavalt positiivsed. Samuti olid lapsevanemad selles väidete plokis küllaltki ühel arvamusel, sest vastuste hajuvused olid väikesed. Pigem nõustuti, et laps areneb ainealaselts piisavalt, tal on head õpitulemused, ta areneb sotsiaalselt ning õpib iseseisvust. Kõik lapse arengut puudutavad väited olid statistiliselt oluliselt seotud arvamusega, et õpetaja jõuab kõigiga tegeleda, millest võib järeldada, et lapsevanemate hinnangul on lapse edukus liitklassis seotud pädeva õpetajaga. Seega on alust arvata, et viis, kuidas liitklass lapsele mõjub ja millest tulenevalt on lapsevanemate hinnangud kujunenud, võib olla seotud õpetamiskvaliteediga, nagu väitsid eelnevad uurijad (Barton, 2010; Hamilton & Wilkinson, 2003; Kemmis, 2011; Lloyd, 1999; Smyth & Quail, 2014).

Kolmandana uuriti, missugused on liitklassi positiivsed ja negatiivsed küljed lapsevanema hinnangul. Uuringus tõid lapsevanemad tunduvalt rohkem välja liitklassi meeldivad külgi kui ebameeldivaid. Lapsevanemate arvamus oli valdavalt seotud sellega, kuidas liitklass mõjub lapsele nii akadeemiliselt kui sotsiaalselt. Vastustest ilmses, et rohkem toovad lapsevanemad positiivse küljena välja lapse sotsiaalse arengu, mis on sarnane varasemate uuringutega (Cornish, 2011, 2014; Salundi & Tiko, 2009). Lapsevanemate hinnangul õpib laps näiteks teistega arvestamist ja iseseisvust. Veel toetab liitklass lapsevanemate arvates lapse suhtlemisalast arengut. Samas tõid lapsevanemad mitmel juhul välja liitklassi meeldiva

küljena lapse piisava ainealase arengu kui ka selle, et laps omandab head matemaatilised ja lugemise oskused.

Nagu varasemalt väidetud, tõid lapsevanemad liitklassi negatiivseid külgi märksa vähem välja. 21 lapsevanemat kõikidest vastajatest peavad liitklassi puhul ebameeldivaks õpetaja suutmatust kõigiga tegeleda. Taoline probleem ilmnas ka Salundi ja Tiko (2009) uurimuses osalenud lapsevanemate hinnangutest. Lapsevanemate arvamus võib olla seotud laste arvuga klassis. Kuna Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (2010) kohaselt võib liitklasse moodustada, kui kahe või enama klassikomplekti õpilaste arv on 16 või alla selle, on reaalne, et mida rohkem on lapsi klassis, seda rohkem on lapsevanemad arvamusel, et õpetaja ei jõua kõikide lasteni.

Töö piirangud

Magistritöö piiranguna võib välja tuua vähese vastajate arvu, millest tulenevalt ei ilmnenud erinevusi liitklassis käinud ja mitte käinud lapsevanemate hinnangute vahel. Samuti ei saadud teada, kas lapsevanemate arvamustel on erinevusi maakondade lõikes ning haridustaset arvesse võttes. Ka ei olnud võimalik võrrelda meeste ja naiste hinnangute erinevusi, kuna mehi osales uuringus oluliselt vähem. Suurema vastajate arvu korral oleks ehk erinevate gruppide võrdluses statistiliselt oluliselt erinevusi ilmnenud. Samuti polnud valim Eesti suhtes esinduslik, mistõttu ei saa teha üldistusi. Edaspidi võiks kavandada selles vallas kvalitatiivseid uuringuid, sest see ilmetaks sügavamalt lapsevanemate hoiakuid ja arusaamu liitklassidest.

Töö praktilisus

Käesolev magistritöö on kasulik õpetajatele, koolijuhtidele kui ka näiteks Haridus- ja Teadusministeeriumile, sest uuringust järeldub, et liitklassides käivate laste vanemad on pigem liitklasside suhtes positiivselt või neutraalselt häälestatud kui negatiivselt. Negatiivset suhtumist võib seostada vanemate teadmatusega ja vanemate hinnangul õpetajate vähese väljaõppega. See tähendab, et Haridus- ja Teadusministeerium koostöös õpetajate, lapsevanemate ja algatusega Maale elama võiks koostada põhjaliku käsiraamatu liitklassilise kooli lapsevanemale, mis kajastaks liitklassidega seotud teemasid. Valminud infomaterjal võiks olla vabalt kättesaadav ja kergesti leitav otsingumootoris *Google*, sest seda keskkonda kasutatakse üha sagedamini esmase info otsimise kohana, ning mida saaksid nii koolid kui ka omavalitsused lapsevanematele ja kõigile huvilistele edastada.

Algatusele „Maale elama“ on magistritööst leiduv info mitmeti kasulik. „Maale elama“ algatuse üldine eesmärk on „muuta ühiskonna hoiakuid maal elamise suhtes teadlikumaks ja positiivsemaks ning selle kaudu soodustada linnast maale elama asumise trendi“ (Maale elama, s.a. a, para 1) Kuna peamiselt on potentsiaalne maale elama mineja linnapere väikeste lastega (Maale elama, s.a. b), on haridusküsimus kindlasti väga aktuaalne. Valdav osa Eestis olevatest liitklassilistest koolidest asubki maapiirkondades, seetõttu on liitklasside kohta käiva info kättesaadavus vajalik. Samal põhjusel võiks olla portaalis EHIS lisaks teistele koolidele vabalt leitav info liitklassiliste koolide kohta.

Tulemustele tuginedes saab käesoleva uuringu põhjal ette valmistada Eesti jaoks esinduslikuma uuringu liitklasside teemal. Magistritööd saab kasutada pilootuuringuna.

Tänuõnad

Tänan koolijuhte ja õpetajaid, kelle abiga jõudsid küsimustikud lapsevanemateni. Tänan lapsevanemaid oma mõtete ja arvamuste jagamise eest. Suur tänu ka lähedastele mitmekülgse abi eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kasutatud kirjandus

- Aina, O. (2001). Maximizing learning in early childhood multi-age classrooms: Child, teacher, and parent perceptions. *Early Childhood Education Journal*, 28(4), 219–224.
- Allison, J., Haladyna, T.M., & Ong, W. (2000). Student achievement of 3rd graders in comparable single-age and multiage classrooms. *Journal of Research in Childhood Education*, 14(2), 205–215.
- Anderson, R. H. (1992). *The Nongraded Elementary School: Lessons from History*. Retrieved from <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED348161.pdf>.
- Bajracharya, H., Little, A. W., Pridmore, P., & Vithanapathirana, M. (2006). *Learning and Teaching in Multigrade Settings (LATIMS)*. Retrieved from <http://multigrade.ioe.ac.uk/fulltext/fulltextLATIMSfinalreport.pdf>.
- Barton, M. M. (2010). *Multiage Education and Student Perceptions*. Master's Theses. Brockport: The College at Brockport: State University of New York.
- Benvueniste, L. A., & McEwan, P. J. (2000). Constraints to implementing educational innovations: The case of multigrade schools. *International Review of Education*, 46(1/2), 31–48.
- Bosetti, L. (2004). Determinants of school choice: understanding how parents choose elementary schools in Alberta. *Journal of Education Policy*, 19(4), 387–405.
- Britt, P. M. (1997). *Inside the One Room Schoolhouse: A Look at Nongraded Classrooms from the Inside Out*. Retrieved from <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED415217.pdf>.
- Cornish, L. (2006). Parents' Views of Composite Classes in an Australian Primary School. *The Australian Educational Researcher*, 33(2), 123–142.
- Cornish, L. (2011). Parents' perceptions of academic issues in composite classes. *Gifted and Talented International*, 27, 11–19.
- Cornish, L. (2014). Parents' perceptions of social-emotional issues in composite classes. *Gifted and Talented International*, 28, 13–23.
- Daniel, L. (2007). *Research summary: Multiage grouping*. Retrieved from http://www.kapoleims.k12.hi.us/campuslife/depts/electives/dance/Multiage_Grouping.pdf.
- EHIS. (2014). *Teabenõue EHISe administraatorilt*. Haridus- ja Teadusministeerium.
- Evangelou, D., Hartman, J. A., & Katz, L. G. (1990). *The Case for Mixed-Age Grouping in Early Education*. Washington: National Association for the Education of Young Children. Retrieved from <http://eric.ed.gov/?id=ED326302>.

- Carlton, M. P., Caverly, S. L., Howell, C., Long, C. N., Willson-Quayle, A., Winsler. (2002). The social and behavioral ecology of mixed-age and same-age preschool classroom: A natural experiment. *Applied Developmental Psychology*, 23, 305–330.
- Gaustad, J. (1997). *Buiding Support for Multiage Education*. Retrieved from <https://scholarsbank.uoregon.edu/xmlui/bitstream/handle/1794/3336/digest114.pdf?sequence=1>.
- Guskey, T. R., & Lindle, J. C. (1997). *Research on Multi-Age/Multi-Grade Classes: Report to the Teaching and Learning Issues Group*. ERIC Digest. Retrieved from <http://eric.ed.gov/?id=ED420915>.
- Hafenstein, N. L., Jordan, N. E., & Tucker, B. (1993). *Descriptive study of multi-age grouping from primary gifted students*. Retrieved from <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED360782.pdf>.
- Hamilton, R. J., & Wilkinson, I. A. G. (2003). Learning to read in composite (multigrade) classes in New Zealand: teachers make the difference. *Teaching and Teachers Education*, 19, 221–235.
- Harmon, M. F. (2001). *Comparison of the Academic Achievement of Primary School Students in Multiage and Traditional Classrooms*. Dissertation. Johnson City: East Tennessee State University.
- Hill, P. W., Russell, V., & Rowe, K. J. (1998). *Effects of Multigrade Classes on Student Progress in Literacy and Numeracy*. Retrieved from <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED444122.pdf>.
- Hoffman, J. (2003). Multiage teachers' beliefs and practices. *Journal of Research in Childhood Education*, 18(1), 5–17.
- Hyrrö, T. (1998). Liitklass kui hüppelaud. E, Kulderknup (Koost), *Liitklass: õppekorralduslikke ja metoodilisi lahendusi* (23–29). Tallinn: Haridusministeerium.
- Jakobson, E. (1998). Liitklassi õpetaja kaks tööstiili. E, Kulderknup (Koost), *Liitklass: õppekorralduslikke ja metoodilisi lahendusi* (5–15). Tallinn: Haridusministeerium.
- Katz, L. G. (1998). *The Benefits of the Mix*. Retrieved from <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED423993.pdf>
- Kemmis, M. D. (2011). *Challenges in Implementing Curriculum and Assessing Student Learning in Multiage Classrooms*. Master's Theses. Portland: Concordia University.
- Kinsey, S. J. (2001). Multiage Grouping and Academic Achievement. *ERIC Digest*. 1–6. Retrieved from <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED448935.pdf>.

- Kerde, L. (2010). *Lapse areng ja koolivalmidus vanuseliseltselt homogeenes ja liitruühmas: vanemate ja õpetajate arvamused ning laste arengunäitajad*. Publitseerimata magistriröö. Tartu: Tartu Ülikool.
- Kulderknup, E. (1998). *Liitklass: õppekorralduslikke ja metoodilisi lahendusi*. Tallinn: Haridusministeerium.
- Leiutajate Külakool. (s.a.). Külastatud aadressil <http://www.kultuurimois.kultuuritehas.ee/leiutajate-kulakool/>.
- Lindahl, E., & Lindström, E.-A. (2011). The Effect of Mixed-Age Classes in Sweden. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 55(2), 121–144.
- Little, A. W. (2001). Multigrade teaching: towards an international research and policy agenda. *International Journal of Educational Development*, 21(6), 481–497.
- Lloyd, L. (1999). Multi-Age Classes and High Ability Students. *Review of Educational Research*, 69(2), 187–212.
- Luik, P. (2015). *Kvantitatiivse andmetöötluse praktikum*. Publitseerimata loengumaterjalid. Tartu Ülikool.
- Lõbu, K. (2010). *Liitklassi tunnimudelid*. Publitseerimata magistriröö. Tartu: Tartu Ülikool.
- Maale elama. (s.a. a). *Eesmärk ja väärtused*. Külastatud aadressil <http://www.maale-elama.ee/algatusest/eesmark-ja-vaartused#.VVhlovnmtmko>.
- Maale alama. (s.a. b). *Algatuse lugu*. Külastatud aadressil <http://www.maale-elama.ee/algatusest/algatuse-lugu#.VVhmsvntmko>.
- Marshak, D. (1994). *From Teacher's Perspectives: The Social and Psychological Benefits of Multiage Elementary Classroom*. Retrieved from <http://eric.ed.gov/?id=ED376966>.
- Mikser, R. (Toim). (2013). *Haridusleksikon*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Miller, B. A. (1996). What Works in multiage instruction. *Education Digest*, 61(9), 4–8.
- Mulryan-Kyne, C. (2005). The Grouping Practices of Teachers in Small Two-Teacher Primary Schools in the Republic of Ireland. *Journal of Research in Rural Education* 20(17), 1–14.
- Nyoni, M., & Nyoni, T. (2012). Composite classes: The Murezi school experience. *International Journal of Education Administration and Policy Studies*, 4(2), 70–77.
- Pardini, P. (2005). The Slowdown of the Multiage Classroom: What Was Once a Popular Approach Has Fallen Victim to NCLB Demands for Grade-Level Testing. *School Administrator*, 62(3), 22–27.
- Pavan, B. N. (1992). The Benefits of Nongraded Schools. *Educational Leadership*, 50(2), 22–25.

- Plucker, J. A., Song, R., & Spradlin, T. E. (2009). The Advantages and Disadvantages of Multiage Classrooms in the Era of NCLB Accountability. *Education Policy Brief*, 7(1), 2–8.
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. (2010). Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13337919>.
- Reed, S. E., & Westberg, K. L. (2003). Implementing Enrichment Clusters in a Multiage School: Perspectives from a Principal and Consultant. *Gifted Child Today*, 26(4), 26–29.
- Salundi, M., & Tiko, A. (2009). *Koolivalikut mõjutavad tegurid*. Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus.
- Simson, P. (2015). *Peedu uus koolimaja tegi ukсед lahti*. Elva24. Külastatud aadressil http://elva24.ee/Uudised/article_877_PEEDU-UUS-KOOLIMAJA-TEGI-UKSED-LAHTI.html.
- Smyth, E., & Quail, A. (2014). Multigrade teaching and age composition of the class: The influence on academic and social outcomes among students. *Teaching and Teacher Education* 43, 80–90.
- Veenman, S. (1995). Cognitive and Noncognitive Effects of Multigrade and Multi-Age Classes: A Best-Evidence Synthesis. *Review of Educational Research*, 65(4), 319–381.
- Vygotsky, L. (1978). Interaction Between Learning and Development. M, Gauvain. M, Cole. (Eds.), *Mind and Society: Development of Higher Psychological Processes*, 79–91. Cambridge: Harvard University Press.
- Wilson, V. (2003). *All in together? An overview of the literature on composite classes*. Glasgow: SCRE. Retrieved from <https://dspace.gla.ac.uk/bitstream/1905/171/1/113.pdf>.
- Õunapuu, L. (2012). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool.

Lisa 1. Küsimustik

HEA VASTAJA!

Selle uurimuse eesmärgiks on kaardistada liitklassides õppivate laste vanemate hoiakuid liitklasside suhtes. Palun Teil vastata käesolevale ankeedile. Mõelge rahulikult järele ja vastake kõigile küsimustele. Ankeedi täitmine võtab aega umbes 10 minutit.

Ankeedis pole õigeid ega valesid vastuseid, vastake täpselt nii nagu Te arvate või mis Teie jaoks kõige paremini sobib. Ankeet on anonüümne ja tulemusi esitatakse ainult üldistatud kujul. Kui tahate omalt poolt veel midagi lisada, siis ankeedi lõpus on selleks sobiv koht.

Ette tänades

Helen Pullinen, Tartu Ülikool

I Taustaküsimused

1. Olen ... a) mees b) naine

2. Vanus

- a) kuni 25
- b) 26 – 35
- c) 36 – 45
- d) 46 – 55
- e) 56 või vanem

3. Haridustase

- a) Algharidus
- b) Põhiharidus
- c) Keskhariidus
- d) Keskeriharidus/ kutsekeskhariidus/
rakenduslik kõrgharidus
- e) Kõrgharidus

4. Kool, kus laps õpib

.....

5. Klass, kus laps/lapsed õpivad

- a) 1. klass b) 2. klass c) 3. klass d) 4. klass e) 5. klass f) 6. klass

6. Liitklassis käib minu perest

- a) 1 laps b) 2 last c) 3 last d) 4 last e) 5 last või rohkem

7. Olen ise käinud/õppinud liitklassis

JAH

EI

EI TEA

II Mis on peamine põhjus, miks Teie laps selles koolis õpib?

- a) See on kodule kõige lähem kool
- b) Olen ise liitklassis õppinud
- c) Arvan, et liitklass mõjub minu lapsele hästi
- d) Laps on teadlikult pandud kooli, kus on liitklassid
- e) Muu:

III Järgnevalt on esitatud väited. Palun tõmmake ring ümber selle numbri, mis kirjeldab kõige paremini TEIE arvamust. Kui soovite väiteid lisada, on selleks koht tabeli lõpus.

(1- ei nõustu üldse, 2- pigem ei nõustu, 3- ei oska öelda, 4- pigem nõustun, 5- nõustun täielikult)

Mulle meeldib, et lapse klassis on nii nooremaid kui ka vanemaid õpilasi.	1	2	3	4	5
Olen rahul, et laps on klassis koos nooremate lastega.	1	2	3	4	5
Olen rahul, et laps on klassis koos vanemate lastega.	1	2	3	4	5
Nooremad lapsed õpivad vanematelt rohkem kui vanemad lapsed noorematelt.	1	2	3	4	5
Vanemad lapsed ei õpi noorematelt üldse.	1	2	3	4	5
Vanemad lapsed areneksid koos omavanuseliste lastega paremini.	1	2	3	4	5
Väljaspool kooli suhtleb/mängib laps vanemate kaaslastega.	1	2	3	4	5
Laps õpib lisaks õpetajale ka teistelt lastelt	1	2	3	4	5
Liitklassis õppimine on õpiedukuses kasulikum madalate võimetega õpilasele.	1	2	3	4	5
Nooremad õpilased on võimelised liitklassis lahendama keerukamaid ülesandeid ja tulema toime ka keerulisemates olukordades kui omaette olles.	1	2	3	4	5
Panin lapse liitklassi, sest seal on vähem lapsi.	1	2	3	4	5
Kui laps õpib koos vanemate lastega, arendab see tema sotsiaalseid oskusi.	1	2	3	4	5
Minu lapse klassis on vähe konflikte.	1	2	3	4	5
Olen rahul õpilaste arvuga klassis.	1	2	3	4	5
Olen rahul, et mu laps õpib liitklassis.	1	2	3	4	5
Mõnele lapsele on liitklass sobilikum kui teisele.	1	2	3	4	5
Minu lapsele on liitklass sobilik.	1	2	3	4	5
Tahaksin, et laps õpiks tavaklassis (koos omaealistega).	1	2	3	4	5
Ma saan aru, kuidas liitklass toimib.	1	2	3	4	5
Tean, millist kahju liitklassis õppimine lapsele avaldab.	1	2	3	4	5
Tean, millist kasu liitklassis õppimine lapsele avaldab.	1	2	3	4	5
Olen saanud piisavalt infot eri easte laste koosõppimise kohta.	1	2	3	4	5
Tahaksin saada rohkem infot selle kohta, kuidas liitklassis õppimine lapse arengut mõjutab.	1	2	3	4	5
Soovitaksin liitklassi ka teistele lapsevanematele	1	2	3	4	5
Liitklass on sobilik esimesele kooliastmele (1. – 3. klass)	1	2	3	4	5
Liitklass on sobilik teisele kooliastmele (4. – 6. klass)	1	2	3	4	5
Liitklass on sobilik kolmandale kooliastmele (7. – 9. klass)	1	2	3	4	5
Lapsel on head õpitulemused.	1	2	3	4	5
Laps areneb ainealaselt piisavalt.	1	2	3	4	5
Liitklassis õppimine toetab lapse suhtlemisalast arengut.	1	2	3	4	5

Selles koolis õppimine toetab lapse iseseisvust.	1	2	3	4	5
Selles koolis õppimine toetab lapse vaimset arengut.	1	2	3	4	5
Laps õpib koolis teistega arvestamist.	1	2	3	4	5
Laps omandab koolis hea lugemisoskuse.	1	2	3	4	5
Laps omandab koolis matemaatilised oskused.	1	2	3	4	5
Õpetaja jõuab kõigiga tegeleda.	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5

IV Klassi, kus laps õpib, **tugevad küljed** on minu arvates järgmised:

- a) Lapsel on head õpitulemused
- b) Laps areneb ainealaselt piisavalt
- c) See toetab lapse suhtlemisalast arengut
- d) See toetab lapse iseseisvust
- e) See toetab lapse vaimset arengut
- f) Laps õpib seal teistega arvestama
- g) Laps omandab seal paremad lugemisoskused
- h) Laps omandab seal paremad matemaatilised oskused
- i) Õpetaja jõuab kõigiga tegeleda
- j)
- k)
- l)

V Klassi, kus laps õpib, **ebameeldivad küljed** on minu arvates järgmised:

- a) Lapsel on kehvad õpitulemused
- b) Laps ei arene ainealaselt piisavalt
- c) See ei toeta lapse suhtlemisalast arengut
- d) See ei toeta lapse iseseisvust
- e) See ei toeta lapse vaimset arengut
- f) Laps ei õpi seal teistega arvestama
- g) Laps ei omanda seal lugemisoskust
- h) Laps ei omanda seal matemaatilisi oskuseid
- i) Õpetaja ei jõua kõigiga tegeleda
- j)
- k)
- l)

VI Tahan veel lisada:

.....

.....

.....

.....

.....

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Helen Pullinen (28.11.1990),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Liitklassides käivate laste vanemate hinnangud kooli õppesüsteemile, mille juhendajateks on Eha Jakobson ja Hasso Kukemelk,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 25.05.2015